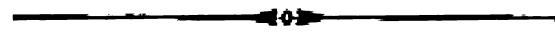

جغرافیای نظامی استانهای مرزی

سرهنگ علی رزم آرا

جغرافیای نظامی استانهای مرزی کشور شاهنشاهی ایران

سرهنگ علی رزم آرا

آبان ۱۳۱۷

طهران - چابغان، سعادت بُش

خیابان ناصر خمرو

نسمهای مختلف جغرافیای انسانی - اقتصادی - زراعی - و غیره قطعاً در
سابر کتب جغرافیائی که تهیه شده ممکن است مورد بررسی و استفاده قرار گیرد
و منظور اصلی از این سخنراهنی بررسی وضعیت نظامی منطقه و خط هرز است .

فصل یکم

استان خراسان

بواسطه موقعیت نظامی - جغرافیائی - و ناریخی خود در نام ادوار مورد نظر
فانجين و جهانگشا با وقت بوده است چه این استان از لحاظ کثرت نفوس - دارا
بودن منابع ارزاقی و ثروت وجود معابر برای تجاوز بافغانستان و هندوستان و ترکستان
بهترین معابر تشخیص داده شده و اکثر فانجين از این سرزمین برای فتوحات خود به
نواحی نامبرده نجاوaz نموده اند .

این استان با حدود زیر مشخص میگردد :

از طرف شمال ترکستان روس

از طرف مغرب گرگان و عراق عجم

از طرف جنوب مکران و کرمان

از طرف شرق افغانستان و ترکستان روس

مساحت این منطقه وسیع در حدود ۴۰۰۰ کیلومتر مربع و ^۱
کشور شاهنشاهی است ولی جمعیت آن نسبت به مساحت هذکور خیلی کم و نفرینا
در هر کیلومتر مربع در حدود ۲ نفر بیشتر نیست (کلیه نفوس ۱۲۰۰۰۰۰ رز)

شهرستان ییر جند شامل بخش‌های

بیر جند

فابن

در میان

مژان

شهرستان تربت حیدری شامل بخش‌های

تربت حیدری

فیض آباد

سنگان

خواف

کدکن

شهرستان مشهد شامل بخش‌های

مشهد

ارداک

طرقه

احمد آباد

سر خص

فریمان

زو اوریاد

باخرز

ندشابور

کلات

مرز افغانستان

کشور شاهنشاهی با افغانستان در ۸۷۰ کیلومتر بطور تقریب هم مرز میباشد
نواحی مرزی را در طول این خط بنا بر اهمیت و وضعیت طبیعی خود میتوان به ۳
قسمت مشخص تقسیم نمود .

- ۱ - از دهانه ذوالفقار تا دریاچه نمک - که در مجاورت ۳ مخرج و ۳
دره دخولی واقع شده و در نتیجه در سر راه کلیه شهرها و نقاط مسکونی خراسان
واقع گردیده از این لحاظ بی اندازه مهم و قابل توجه است . در حدود ۲۲۵ کیلومتر
 - ۲ - از دریاچه نمک تا سپیستان - خطر مرز از نواحی عبور میکند که بکلی
لم بزرع و فاقد هرگونه وسائل زندگانی است (دشت نا امید) که بهیچوجه دارای
اهمیتی نمیتواند باشد . در حدود ۳۱۰ کیلومتر
 - ۳ - منطقه سپستان که در مجاورت شهرستان سپستان واقع شده این شهرستان
 بواسطه وجود رود - هیرمند وضعیت مخصوصی را داشته و بی اندازه حاصل خیز
و در جلوی صحراهای لم بزرع بلوچستان منطقه قابل توجه است که میتوان اهمیت
 محلی برای این قسمت فائیل گردید . در حدود ۳۳۰ کیلومتر
- دو قسمت اول را که مربوط به استان خراسان است در اینجا بررسی کرده
قسمت سوم را در موقع بررسی سپستان مورد دقت فرار خواهیم داد .
- دهانه ذوالفقار تا دریاچه نمک - این قسمت را میتوان بدو قسمت جزء
 تقسیم کرد .
- از دهانه ذوالفقار تا تو مان آقا که خط مرزی در طول هربرود واقع شده .

مثل این دره نبوده و اهمیت آنها نیز از لحاظ وجود دره مرکزی و دره شیخ جام است در این دره دو شهر هم ملاحظه میگردد.

- تربت شیخ جام در کشور شاهنشاهی

- غوریان در خاک افغانستان

رود خانه هربرود که خط واقعی مرز رادر این منطقه تشکیل میگردد در مدت ۵ الی ۶ ماه (اسفند تا آخر نیور ماه) بعرض ۱۰۰ متر و عمق ۲ الی ۵ متر است و در سایر مواقع سال که دارای آب نیست باز عبور از آن بواسطه بریدگی دو دیواره طرفین سخت و مشکل میباشد.

جلگه هشتادان - این دشت از جنوب هربرود نا ارتفاعات شاه زبرک . سنگ دختر - چاه سرخ معتمد شده و بطور کلی جلگه بلک نواخت بدون مانع میباشد این منطقه برای کلیه عوامل مختلف قابل عبور است مگر در موقع باران که بابتی از جاده ها عبور نمود - و خط مرزی به بلک مسافت از طیبات (ایران) کوهستان (افغانستان) عبور خواهد کرد - بدبهی است در این قسمت مرز بطوریکه ملاحظه میشود فرارداد مرزی ۱۹۸۱ ارتفاعات صه گانه بالا را به افغانستان داده و در حقیقت ناخطر کران . فرمان آباد طیبات خط مناسب دیگری برای حفاظت و استادگی در مقابل برای کشور ایران باقی نگذارده است چه فقط بوسیله این آبادها است که مبنوان جاده های دخولی را ن تحت نظر گرفت .

قسمت دوم دریای نمک تاسیستان - این ناحیه عبارت از بیابانهای لمبزرع بدون کوچکترین حاصل و وجود کوچکترین مکنه و قریب ناست چه از طرف ایران و چه از طرف افغانستان نفاط حسنه بمسافت ۲۰۰ کیلومتری این منطقه واقع شده در حقبه عبور از این منطقه غیر مقدور طبیعت بخودی خود سدی در این قسمت مرز

که حد شمالی آن از رودخانه هریزود نا آبادی چمچه ایران امداد دارد از ابن آبادی
جاده پیاده روی از بیک طرف به چمچه روس و از طرف دیگر به امیر آباد و مشهد میروند
(چمچه نا مشهد ۱۰۳ کیلومتر سر خص نا مشهد ۱۸۰ کیلومتر) در جنوب ابن
منطقه کوهستان فره داغ واقع شده که بی اندازه بریده و دندانه دار میباشد با ارتفاع
۴۵۰ متر از طرف سر خص دو جاده بطرف ابن کوهستان ملاحظه میشود که پس از
عبور ز ابن کوهستان بطرف دالان مهم مشهد وارد خواهد شد.

- جاده پیاده رو و خط تلگرافی شوریجه - جاده شوشه مزدوران
سر خص روس دارای دو جاده بطرف داخله است ۱ - راه بطرف نجن ۱۴۰
کیلو متر (مرکز نظامی شوری) ۲ - راه بطرف مرود ۲۰۰ کیلو متر
باضافه اخیراً در صدد نهیه بیک خط فرعی راه آهن بطرف ابن شهر میباشد بدبهی
است نهیه و ساختمان ابن راه آهن به اهمیت نظامی ۲ گردنه نامبرده خواهد افزود.
قطعاً هرگزی - از گردنه مزدوران تا گردنه قوچان در حدود ۱۵۰ کیلومتر
است ابن خط از مناطقی عبور خواهد کرد که دارای معابر قاطر رواست ملا منطقه
کلات نادری که برای هر قسمی قابل عبور نیست فقط در انتهای ابن منطقه ۲ جاده
مهم بنظر میرسد.

- قوچان لطف آباد

- باجگیران - قوچان

در ابن فسمت خط ارتفاعات که موسوم به ارتفاعات الله اکبر است از خط مرزی
 بواسطه جلگه آباد در جز (محمد آباد) جدا شده و هر قدر بطرف مغرب میروند به
خط مرز از دیگر خواهد شد بطوریکه در باجگیران مانعی در خط مرزنشگیل میدهد.
جاده لطف آباد قوچان - جلگه محمد آباد فوق العاده آباد و در جلگه

فصل دوهم

شهرستان گرگان

مقدمه - شهرستان گرگان بواسطه نهاده دریائی و زمینی که باکنور شور وی دارد حائز اهمیت خاصی بوده و وضعیت آن در دفاع و حراست کشور سهم ۴۰٪ را دارا خواهد بود.

ابن شهرستان از شدب شمالی البرز که مراصر پوشیده از جنگلهای بسیار است شروع شده سپس به تکل جلگه مسطوحی ممتد واز رودخانه اترک (که خط مرز بین کشور شاهنشاهی و روسیه است) عبور و ناصحرایی لم بزرع قزل قم امتداد می باید در این جلگه صاف بی مانع فقط بستر رودخانه ها که بمرور زمان خشک شده دیده میشود .

ابن شهرستان دارای اهمیت خاصی است چه از طرفی شامل مراکز نظامی و اداری بوده و از طرف دیگر مبدأ راه آهن (بندر شاه) میباشد که دارای وسائل لازمه است .

حدود این شهرستان بطریق زیر مشخص میگردد

- از طرف شمال رودخانه اترک

- از طرف مغرب دریای خزر

- از طرف جنوب رشته ارتفاعات البرز

- از طرف شرق رشته ارتفاعات کوکلان

عهیقی داده شود بشرح زیر شروع به بررسی خواهیم نمود .

۱ - وضعیت عمومی خود صحراء

۲ - وضعیت رودخانه از ک

۳ - وضعیت رودخانه گرگان

۴ - وضعیت ارتفاعات

۵ - وضعیت سواحل گران

صحرای نرکمن

اکثر در موقع صحبت و مذاکره اشخاص با سابقه به منظمه گرگان دیده میشود که صحرای نرکمن را بک دشت کاملاً مسطح و صافی تصور کرده و تصور همینها بند که این دشت دارای عارضه یا پست و بلندی نیست در صورتیکه اگر بوضعیت این دشت فدری دقت کرده و کلیده آنرا از حدود کوهستان کوکلان الی دریا طی نهاده ملاحظه خواهیم کرد صافی جلگه اگر در فرمتهای از دشت صحیح و با حقیقت مطابقه دارد ولی بقیه این قسم نیست چه اگر در موقع مشاهده در جلگه ارتفاعاتی ملاحظه نمیشود ولی بر بدگی و گودبها در طول جلگه خیلی زیاد است بطوریکه اکثر بواسطه تصادف با این موانع یا پستی راه های زیادی را طی نموده و در عمق این بر بدگی ها به رشته ارتفاعات مختلف الشکلی برخواهیم خورد - اگر دقی در وضعیت اراضی گرگان شود جهت بوجود آمدن این گودبها مخالف ملاحظه خواهد شد - چه زمین گرگان زمین خبلی سنت و نرمی است در نتیجه سیلابها و آبهایی که از رشته کوکلان بطرف دشت چاری میشود این سیلابها در بعضی نقاط مجرای برای رسیدن به رودخانه برای خود باز نموده اند مخصوص از محل قره ماخر این وضعیت خبلی

نیه به ارتفاع ۲ الی ۱۵ متر میباشد و بمرور زمان قسمتهای از آن رفته و با دفت در وضیعت دشت مینوان درک کرد که جهت نهیه آن در آن سمت گرگان چه بود زبرای در آن موقع بواسطه بودن وسائل سریع اشخاص مجبور به پیاده روی و سواری بوده و پس از عبور از ازرك ناگرگان آبی وجود نداشته برای جلوگیری از استفاده از رود گرگان این سد در مقابل ساخته شده که مهاجم را قبل از رسیدن به آب جلو - گیری نموده و در صورت فرار بتوان اورا تعقیب کرد و بدگر احتیاجی به عبور از رودخانه نباشد . دشت گرگان با مشخصانی که در بالا ذکر شد باز دارای معابر بسیار ^{جستجو} در این بودگی ها بوده و همه نوع عوامل سبک و سنگین با کمال سهولت در این دشت مینوانند عبور کنند و لی بمحض آنکه باران بار بود عبور از دشت برای هرگونه وسائل غیر مقدور و بکلی در لای و لجن باقی خواهد ماند حتی ناچند روز بعد از باران عبور غیر مقدور خواهد بود .

رودخانه اترک

این رودخانه از دو شعبه هم نشکیل گردیده شعبه اصلی از کوههای خرامان سر چشم گرفته و در جهت شرقی و غربی جریان دارد و شعبه سمبار از خاک دور روی سرچشم گرفته در جهت شمال شرقی جنوب غربی جریان باقیه و بالاخره در ازدیکی آبادی چات بهم منصل میگردد از این نقطه نا دربای خزر طول رودخانه در حدود ۲۵۰ الی ۲۶۰ کیلومتر میباشد .

در طول سپر خود رودخانه دارای پیچ و خم زیاد بوده و همین خود را با عمق متغیری طی مینماید برای آنکه بنوان بلک فکر اساسی در این قسمت داد مینوان بطریق زبر در نظر گرفت .

نوضیحات لازمه راجع به آن پیوست میشود در طول این رودخانه به بچوچه پل وجود ندارد .

رودخانه گرگان

این رودخانه از کوهستان خراسان و رشته البرز سرچشم کرنده و در طول دشت گرگان درجهت شرق و غرب جریان دارد رودگرگان در نهاد طول خود قابل اهمیت بسیت فقط اهمیت این رودخانه از گنبد قابوس ملاحظه میشود چه بس از انرک این رودخانه يك مانع واقعی در مقابل حرکت فسسه‌های نظامی تشکیل میدهد . بریدگی این رودخانه از گنبد قابوس تا امچه لی زباد و شابد در حدود ۲۰ الی ۲۵ متر و عرض آن در حدود ۱۰۰ الی ۱۵۰ متر است عمق آب در نقاط مختلف متغیر است ولی بطور کلی در حدود ۳ الی ۴ متر و در بعضی نقاط عمق آن در حدود يك متر و نیم است ولی نقاط عمیق نیز در طول رودخانه بافت میشود بطوریکه در مقابل پهلوی در بعضی نقاط بافت میشود که بعمق ده متر است .

در روی این رودخانه پل ها و معابری موجود بشرح زیر است

- ۱) گنبد قابوس - پل آجری قابل عبور برای هر گونه وسائل نا دهن
- ۲) پهلوی در - بمسافت ۷۰ کیلومتری گنبد قابوس پل آجری قابل عبور برای هر گونه وسائل
- ۳) امچه لی - بمسافت ۱۷ کیلومتری پهلوی در دارای يك پل چوبی قابل عبور برای وسائل ۳ تنی
- ۴) بصیر آباد - (سلامخ) بمسافت ۶ کیلومتری (امچه لی) دارای پل چوبی قابل عبور برای خودرو های سواری و ارابه اسبی

۳ راه دخواری جلگه گرگان را به داخله فلات و خراسان منصل می‌سازد

- خط شوسه کناره که از شاهی به گرگان ممتد می‌شود و فقط از پل سفید به هوانعی مصادف می‌گردد.

- خط شوسه گنبد قابوس - نوده این جاده از لحاظ نگاهداری و حراست گرگان فوق العاده مهم وقابل نوجه است چه بگانه ارتباط مستقیم گرگان با فلات ایران محاسب می‌گردد طول این خط در حدود ۱۲۰ کیلو متر است که ۶۰ کیلو متر آن در کوهستان عبور خواهد کرد و در حفیقت این جاده در محلی ساخته شده که عرض کوهستان نسبت به سایر نقاط کمتر بوده است.

- راهیکه از مراده نپه بطرف گنبد قابوس آمده بمحض آمدن باران غیر قابل عبور خواهد بود اخیراً ساختمان جاده دیگری در مراده نپه در طول مرز انرک در نظر گرفته شده که از لحاظ ارتباط خوب و از لحاظ نظامی نمیتواند ارزش کاملی دارا باشد.

وضعیت سواحل سرگان سواحل گرگان نسبتاً بست و دست بایی به سواحل آن مقدور است ولی شبه جزیره میان قلعه در این مرز مهم وقابل نوجه بوده وظیفه مهمی را از لحاظ دفاع سواحل دارا خواهد بود.

پیوست سه نقشه

۱ - نقشه منطقه گرگان

۲ - نقشه رودخانه انرک و گدارهای آن

۳ - دو نقشه از بریدگهای مجاور انرک

۵۵ جا فابل عبور نمی باشد.

این قسمت در جاهائی که کوههای طالش و البرز تزدیک بدریا می‌رسند خیلی کم عرض (مثلا در ناحیه استارا به گرگان و رود سربه سولده) و در بعضی جاهای دیگر که رشته کوهها از ساحل دور هستند نشکنی جلگه‌های وسیع پوشیده از جنگل می‌دهند (در گilan ناحیه رشت - فومنات و لاهیجان و در هازندران ناحیه آمل بابل - شاهی و ساری).

۲ - در عقب این قسمت ساحلی قسمت کوهستانی و جنگلی عبارت از دامنه های شمالی طالش و البرز وجود دارد در این قسمت رودخانهای تشکیل دره‌های عمیقی را داده حرکات ارضی را باشکل فوق العاده می‌اندازد و ضمناً بواسطه تنی شیب‌ها اندویی جنگل‌ها پیشروی سریع خارج از جاده‌ها نظریاً غیر ممکن است.

۳ - در عقب این قسمت ثانی یک قسمت دیگری وجود دارد که عبارت از خط الرأسها و قلل هرتفع کوههای طالش و البرز که خالی از جنگل می‌باشد و بر نام قسمتهای جنگلی و ساحلی مسلط و سرکوب هستند.

از مغرب گilan رشته کوههای طالش فقط عبارت از یک سلسله کوهها است و عرض آن ایش از پاترده الی بیست کیلومتر نیست.

ولی از کوههای ماسوله ناقسمت جنوبی گرگان کوههای البرز بطور کلی عبارت از دو رشته متواലی می‌باشند که در بین آنها رودخانهای ذیل:

- در گilan بین کوههای ماسوله و کوههای طارم رودخانه سفید رود بین کوههای عمر لو والموت و کوههای قزوین و طالقان رودخانه شاهرود.

- در هازندران بین کوههای نور و کجور و کوههای او را از مارستاق رودخانه نورین

دره موسوم به دره سفید رود است که طرفین آن کوههای ماسوله و عمرلو و دبلم دیده شده و در جنوب کوههای طارم که دارای بک عمق کاملی در حدود ۳۰ کیلومتر میباشد سد قابل نوجهی را تشکیل میدهد.

سواحل گلان در تمام نقاط دارای بک حاشیه میباشد در این منطقه مجاری بسیاری رودخانه دیده میشود که تعداد آنها بسیار و شابد از ۴۰۰ رشته نجاوز مینماید و بطور عموم مصب این رودخانه ها بطرف مشرق است عموماً این مجاری در نزدیکی دریا تشکیل مردابهای عمیقی را میدهد که مهمتر از همه آنها مرداب پهلوی است.

جنگلها در تمام ساحل به بک اندازه نیست:

در جنوب لاهیجان مجدداً ارتفاعات به دریا نزدیک شده و دشت ساحلی کم عرض میشود.

در بین رشت و لاهیجان رودخانه سفید رود که درجهت جنوب غربی شمال شرقی جریان دارد مانع مهمی برای خود روهای هرگونه ارایه تشکیل میدهد. این شهرستان را مبنوان از لحاظ اهمیت نظامی و سوقی عجیبی به دو قسم تقسیم نمود.

۱ - دره سفید رود - که بطرف فزوین و طهران بک گلان و معتبر طبیعتی خوبی نهیه نموده و در ضمن انصاف به دره فزل اوزن را در بکری بطرف اردبیل و تبریز موازی با کوههای طالش و دریا میدهد.

این دره بواسطه رهوب های نافع سفید رود باندازه حاصل خیز و از لحاظ اقتصادی قابل نوجه است.

۲ - منطقه ساحلی در شمال شفار و دکه از گران رود فقط گران کم عرضی

- کوچه اصفهان

- خمام

- انگرود

شهرستان شهروار - شامل بخش‌ای زیر

- شهروار

- نوشهر

- روسر

اهالی این منطقه زبان فارسی صحبت مینمایند ولی چون دارای لهجه مخصوص موسوم به لهجه گیلک میباشند لذا بزحمت صحبت آنها فهمیده میشود.

ولايت مازندران

این منطقه از لحاظ فلاحتی و صنعتی داری اهمیت کامل است از طرف شمال بواسطه دریای خزر و از طرف مشرق شهرستان گرگان از طرف غرب منطقه گilan و از جنوب بواسطه سد عظیم ارتفاعات البرز محدود شده است طول این منطقه در حدود ۳۰۰ کیلو متر از بابل سر الی راهبر است - در این منطقه دو قسمت هم و قابل نوجه بنظر ما میرسد .

- قسمت شرقی - بابل ساری - که مخرج دره طالار را حکمرانی نموده راه آهن شاهی نابندر سبز را تحت نظر دارد .

- قسمت غربی - مخرج شمالی گردنه چالوس را پوشانیده بندر نوشهر را حفظ مینماید .

پس در این منطقه دو معبور و دو دهليز هم واقع گردیده است که حفظ و

جاده ها	واقع در	محل عبور	جاده که مسدود نمودن
---------	---------	----------	---------------------

جاده شوسه بابل سر	در دره طالار	جاده شوسه در جنوب شیرگاه بسوات میتوان	جاده که مسدود نمودن
فیروزکوه	-	و راه آهن این جاده را مسدود کرد	جاده در آنجا سهل است
جاده قافله روآمل دماوند	در دره هزار پی	اکثر نقاط دارای موانع هم بهوات میتوان مسدود نمود.	
جاده چالوس کرج	در دره چالوس	در دهنه کندوان و دره کرج	
جاده لنگرود فزوین	-	وینوان از عبور آن جلوگیری کرد	
جاده فزوین خرم آباد	-	از نقاط خبلی سخت عبور کرده و	
جاده لاهیجان فزوین	-	مسدود نمودن آن در هر لحظه	
جاده رشت منجیل فزوین	در دره سفیدرود	از ۳ رشته موانع عبور میکند	
جاده بندر پهلوی رشت	راه ساحلی	کوههای روبار و عمرلو- بریدگی	
جاده استارا به اردبیل	راه ساحلی	سفیدرود و شاهرود و کوههای	
و غیر از عابر مندرجه دیگر عابر دیگری جزر اهای کوهستانی از این منطقه		طرفین دره ملاعلی.	

ساحلی بطرف داخل نخواهیم بافت.

مخصوصاً بواسطه موقعیت آن است چه از لحاظ سیاسی و چه اقتصادی و در واقع در واژه مسافت بارویا محسوب میگردد این بندر فعلاً تنها بندری است که کشتی های تجاری میتوانند به ایل تزدیک شده بارگیری نماینده فرستاده ها و رعایته های کور که از طریق روسیه حمل میشود از این بندر عبور مینماید بنابراین وضعيت اقتصادی آن نسبتاً خوب است.

بطورکلی در سنه ۱۴ - ۱۵ فرستاده ها و رسیده ای آن بشرح ذیل بوده است.
بوسیله کشتی های شراعی ۱۴۶۳ تن نوسط کشتی های خود رو ۱۷۳۸۲ تن رسیده اه در مقابل بوسیله کشتی های شراعی ۲۷۷۸ تن و بوسیله کشتی های خود رو ۴۳۰۹۹ تن فرستاده بوده است.

مرداب پهلوی بواسطه رسوب سفید روک که از سوابق ایام وجود داشته قابل ورود برای کشتی های بزرگ نیست فقط کشتی های منوسط داخل میگردند ولی کولاک در این مرداب خیلی شدید و خطرناک است به طوریکه به محض پیدا شدن باستی به بکی از لنگرگاهها بناء برای آنکه مرداب پر نشود همبشه هاشمی های حفاری مأمور برداشتن مواد رسوبی آن میباشد مدخل تنگه بوسیله دو موج شکن بطول ۴۵۵ متر حفظ شده.

بغازیکه دریارا به خلیج متصل مینماید بسیار بارگیر و بیش از ۴۲۶ متر عرض ندارد و عمق آن بیش از ۷ متر و نیم نیست طول مرداب ۰۴ عرض آن ۱۵ کیلو متر و عمیقترين نقاط آن ۱۵ متر است بطور عموم در فروردین طوفانها شمالی و شمال شرقی دریا سه هرتبه می وزد و در نتیجه این طوفانها سطح مرداب بالا آمده ورود کشتی ها به مرداب غیر مقدور بوده و باستی بوسیله قابق های پاروئی

باد های این سواحل باد های شمالی است که از سمت خاک روسیه با بن سواحل میوزد
چون در سواحل کشور شاهنشاهی سلسله جبال البرز واقع شده و مانع دخول بخارات
بداخله فلات است لذا این بخارات تبدیل به باران شده و این سواحل به عین مناسبت
همیشه سبز و خرم است باد های عمده بحر خزر دو نوع است .

– باد شمالی که نولید باران و طوفان هائی در فصل بهار و پائیز مینماید که
مینوان گفت در این دو فصل شرقی است .

– باد جنوب که نسبتاً خشک و با وزش آن هوا خشک و بخارات کم میشود .
تفییر حرارت این سواحل منوط به این دو باد است چه با باد های شمال هوا
سرد و با باد های جنوبی هوا گرم میشود .

بادهای دیگری نیز هستند که از جهات دیگر در مدنیات کمتری میوزند .
آب و هوای زمستان معمولاً سرد و ای به ندرت از صفر درجه کمتر میشود .
ناسبان هوا گرم و مرطوب و گاهی از ۳۵ درجه نجاوز مینماید .
فصل پائیز فصل رطوبت و بارندگی است .

فصل بهار معمولاً فصل خوب این ناحیه است .
رودخانه هایی که وارد دریای خزر میشوند – رود خانه های مهمی که
در سواحل ایران وارد دریا میشوند بشرح ذیل مینمایند .

– سبد رود - هزار - بابل - چالوس - گرگان - اترک هبچکدام از این رود -
خانه ها بواسطه شبب زیاد و عمق کم قابل کشیدرانی نیستند فصل طفیان بیشتر در بهار
و پائیز مینمایند این رودخانه ها عموماً سبلابی مینمایند در موقع پائیز و بهار آب
آنها بقدرتی زیاد میشود که اغلب باعث خرابی میگردد و برای این منظور در نواحی

فصل چهارم و پنجم

استان آذربایجان

آذربایجان مهمنه از استانهای کشور شاهنشاهی از لحاظ اقتصادی - نجاری -

نظایر محبوب میشود و عبارت از فلات مرنفعی است که قلل چندی در آن ملاحظه میگردد این منطقه بواسطه وجود رشته های کوهستانی و دارابودن مجاری معینه بیاندازه خوب آبیاری شده و دارای حاصل خیزی کاملی است این شهرستان از طرف شمال

محدود به فنگاز به

از طرف غرب هم مرز با ترکیه

از طرف جنوب محدود به کردستان و عراق

و از طرف مشرق محدود به دریای خزر و شهرستان گیلان است.

بنابر مرائب مندرجه ملا حقله میکنیم که این شهرستان در ۶۰۰ کیلومتر

با کشور شوروی و در ۱۰۴ کیلومتر با کشور ترکیه هم مرز بوده و از این لحاظ اهمیت و موقعیت مهم خود را در مقابل دو همسایه شمالی و غربی دارا میشود.

- این منطقه تشکیل از بیکر شته دهليز های شده که حاکمیت هر یک بوسیله

دریند ها و گردن های معین مشخص میگردد و ذیلا شرح میدهیم :

سلسله ارتفاعات مختلف در آذربایجان بیکد بیکدیگریک گره خورده و ضعیت بکلی مشخص را پیدا میکنند .

سلسله زاکرس و از جنوب کوههای قره داغ که دنباله آن بطرف جنوب شرقی به جبال طالش هسته‌ی می‌شود.

قره داغ مانند دیوار مستحکم و مرنفعی اولین مانع جدیدی را بطرف شمال تشکیل ولی بدینه است که ارزش آن در نام طول مسیرش بگسان نیست چه ازه غرب رشنه جبال قره داغ از کوههای بالنسبة بست وقابل عبوری تشکیل و با معابر چندی که دره آف چای فهم نرین آذرا تشکیل مدهده آذربایجان غربی را تهدید مینماید در این قسمت غربی پس از شهرهای نجوان و شاه نخنی ورود ارس جلگه مسطوح که کوههای قفقاز روی آن دبدکامای دارد شروع شده و پس از ۲۰ الی ۲۵ کیلومتر اولین تپه های رشنه قره داغ با بلک شیب ملابعی شروع می‌شود.

از این جا بطرف مشرق باندر بیج قره داغ تبدیل به بلک حصار بلند و مستحکمی می‌شود که فقط راههای آن قابل عبور است.

مثلانه دره دیزگه برای وارد شدن به ارس این کوه بین اوون داغ و کرک (اصامی محلی) شکافته و گردنه که در اوون داغ راه (جلفا.. خوی) از آن عبور می‌نماید دو کلبدنه می‌هستند که این دهليز را بدهليز جنوبی متصل مینماید این خط منقسم آبهای (قره داغ) در طرف مشرق به کرشه رودخانه های سهابی را بطرف اوس فرستاده و در جنوب رودخانه اهر (شهه فرسو) را تشکیل میدهد تا وصول بکوههای طالش گردنه ابری - دره قره سو - گردنه الکبیر معابر آذرا تشکیل مدهده از کوه صلووات بطرف جنوب شرقی خط مرزی از خط الرأس کوههای طالش عبور می‌نماید باز شنه راههای بکه از طرف شمال ممتد می‌شود. خیاو - دشت اردبیل تهدید می‌شود و در این صورت موضع طبیعی قره داغ که خطوطه و اصلاحات از شرق تهدید می‌شود

سه راه بطرف ترکیه

(خوی - بازیزد) - (خوی - هاکو - بازیزد) خوی - قطور - وان

دوراه بطرف روسته

(خوی - عربلار - شاه نختی) (خوی جلفا - نخجوان)

راههای داخلی

راه مرند - تبریز (راه شمالی در باجه ارومیه به تبریز) (دو راه بطرف
شاهپور).

ب - جلگه خوی آباد و حاصلخیز و از نقطه نظر نگاهداری قوای زیبادی کاملا
مستعد است)

ج - دارا بودن موقعیت مرکزی - خوی دارای اهمیت و موقعیت
مرکزی است .

د - حاصل بودن خوی از طرف شمال

شهر نخجوان که یکی از مرکز نظامی است بلا فاصله مشرف به معابر خوی
بوده بعلاوه پس از عبور از رود ارس دیگر نا خوی موانع هم زمین ماند (دره
دیز) وجود ندارد چه همان طور یکه بررسی شد در این قسمت از ارس بطرف جنوب
نا حدود ۲۰ الی ۲۵ کیلومتر بکلی مسطح و از آبجایی رشته های قابل عبوری
مالحظه میگردد که در حقیقت ایندای رشته قره داغ بوده که پس از آن جلگه خوی
مستقیماً نهادید میگردد .

اهر از نقطه نظر تبریز نسبت به معابر یکه مابین (اردوباد دشت مغان)
بطرف تبریز معتقد میگردد اهمیت شایانی دارد چه بکرشته از معابر مزبور از ساحل

از مهمترین مدخلهای سوق الجیشی آذربایجان شرقی است زیرا دو خط مرزی که از روی خط الرأس های کوه طالش عبور میکند گردن جبران (راه اردبیل - آستانه) و دشت اردبیل را تحدید مینماید.

بخوبی ممکن است از سمت اردبیل - اهر به میانج رفته و جاده تبریز طهران را تحدید نمود چه معابر کوهستانی این قسمت هائند گردن جبران - گردن نیر - بی نماز - گردن روا از این نقطه نظر دارای اهمیت فوق العاده است در دهليز جنوی قصبه مدانج واقع است نقاط مهم این دهليز گردن شبلی گردن الله اکبر و بالاخره فافلانکو، که آخرین کلید آذربایجان است چه رودخانه فزل اوزن پس از انصال به یکدیگر فافلانکو را شکافته و آخرین مخرج آذربایجان را تشکیل میدهد و از آن بعد راه تبریز - طهران از دره و سبع زنجان عبور و دیگر تا فزوین و بلکه تا خود طهران مانع مهی وجود ندارد.

(برای ملاحظه وضعیت این چهار دهليز به نقشه پیوست مراجعه شود).

رودخانه ها

در آستان آذربایجان رودخانه های متعددی ملاحظه میگردد که مبنوان آنها را به دو قسم تقسیم

- رودخانه هائی که وارد بحر خزر شده

- رودخانه هائی که بدریاچه ارومیه وارد میگردند.

رودخانه هائی که وارد بحر خزر میشوند .

رودخانه ارس

مرچشمہ این رودخانه در خاک نزکیه است که در بد و امر

است و عمق آن از ۵ الی بیک مترا است بواسطه شن زار بودن این رودخانه فقط گدارها قابل عبور است.

رودخانه قطاع رچای که از مرز نرگیه وارد میشود مانع مهمی نسبت و در حقیقت بیک راه دخولی تشکیل میدهد در طرف جنوب رودخانه های تازناو زربنه که با مسیر موازی جریان داشته و در مسیر خود تشکیل باطلاقهای را میدهند و دارای معابر مخصوصی در طول خود میباشند که از هر حیث قابل ملاحظه است.

در بیچه رضائیه . عمق این در بیچه در حدود ۶ متر عرض آن ۱۶ الی ۴۸ کیلومتر و طول آن ۱۳۰ کیلومتر - در اطراف این در بیچه اراضی باطلاقی زیاد ملاحظه میشود در بیچه رضائیه در ارتفاع ۱۲۷۶ متری است این در بیچه بطرف مغرب مانع خوبی را نشکیل میدهد - آب در بیچه نلنخ و شور است فعلا در اطراف در بیچه بیش از ۴ پل برای تزدیک شدن قابق ها بست.

(۱) شرفخانه که در خانمه خط آهن نبریز شرفخانه است .

(۲) گل مانخانه در مغرب بندر رضائیه

(۳) دالاو در جنوب شرقی بندر مراغه

(۴) حیدر آباد در جنوب بندر مه آباد

خطوط ارتباط موجوده

(۱) راه طهران فزوین - زنجان - میانه - نبریز - جلفا که از پل فلزی کف چوی (عرض ۱۰۰ متر) جلفا گذشته و در آنطرف مرز بطرف نجفوان و اربوان ادامه باقیه نا تملیس ممتد میگردد .
از نبریز به جلفا در طول این جاده بیک خط آهنی نیز ملاحظه میشود .

غیر قابل عبور

۷) راه فافله رو اردوباد نبریز - از گردنه ابری در زمسنان غیر قابل عبور

۸) جاده شوسه جلفا - خوی شاهپور رضائیه - حیدر آباد

نفاط حساس جاده ارنقاءات فره تپه

جنوب شاهپور

۹) جاده عرب لر - شوت - قرهضا الدین - خوی که در خاک شوری هم ادامه دارد

این جاده از نفاط حساس زبر میگذرد - خط الرس شمال اقچای

جنوب اقچای

نام جاده های مندرجه جاده های است که از خط مرز بطرف داخله کشور امتداد دارد ولی جاده های عرضی هم وجود دارد که این جاده ها را بهم متصل میسازد.

۱) جاده خوی هرند

۲) جاده شاهپور صوفیان

۳) جاده کاروان رو مراغه - نراسی کند - میانه هر و آباد

معابر دخولی از طرف کشور ترکیه

۱) جاده نیریز هرند - خوی - ماکو - بازیده ارض روم

۲) جاده قطور - خوی

۳) راه فافله روی بان قلعه شاهپور

۴) راه فافله رو دره دیز رضائیه

۵) راه فافله روی نیری

معابر ارضی در این مرز بشرح زیر میباشد :

- تبریز مرکز تبریز ۲۲۰۰۰۰ ریال

- بستان آباد

- آذر شهر

- مرند مرکز ۳۰۰۰۰ ریال

-- شاپور

- اهر مرکز

- خدا آفرین

شهرستان اردبیل شامل بخش‌های

- اردبیل ۵۰۰۰۰

- سراب ۲۰۰۰۰

- پیله سوار

-- مشگین شهر

-- اسکارا

- هروآباد ۳۵۰۰۰

- شفا رود

آذربایجان غربی استان نمره ۴

خوی	۳۰۰۰۰	شهرستان خوی شامل بخش‌های
-----	-------	--------------------------

ماکو	۴۰۰۰	
------	------	--

فراءین		
--------	--	--

عرب		
-----	--	--

شاهپور		
--------	--	--

آن بریده و بی اندازه سخت است بطوریکه روسها در نتیجه مدنها زحمت هموز موفق به انصال خط آهن غربی شرقی خود در این ناحیه مرز نشده اند لذا بواسطه وضعیت طبیعی نبودن معابر مقدورات طرفین در این منطقه به بیک اندازه است.

۳ - از جلفا تا مرکز ترکیه - منطقه کوهستانی در این ناحیه بقدر کافی وسیع شده و اجرای هرگونه عملیات طرفین در این منطقه مقدور است بیگانه خط ارتباط واقعی شوروی در این منطقه راه آهن تفلیس - جلفا است که از اربوان تاخت نظر و دیدکشور شاهنشاهی است که حاکمیت کاملی نسبت بان دارا میباشد - منطقه شوروی کوهستان سخت و فوق العاده مهم که بیگانه راه دخولی آن دره ارس است که مسیر راه آهن میباشد .

ولی در ابران بان ارباچای و مرز نرکبه ارس ناحیه خبلی حاصل خیزی است بعرض ۶ کیلومتر که جاده غربی شرقی نبریز ارض روم طرابوزن از آن عبور میکند .

پیوست ۲ نقشه

.. نقشه دهلیز بندبهاي زمین آذربایجان

.. نقشه طرق آذربایجان

کرمانشاهان و دره فرسو میمند میشوند.

ابن ارتفاعات در منطقه کرمانشاهان بشکل مرتب نزی درآمده و تغییری در وضعیت آن بشرح زیر حاصل میشود - رشته اصلی و کوههای مهم در داخله کشور در مسافت ۱۰۰ کیلومتری مرز آدامه یافته و بین ابن رشته و جلگه عراق رشته نپه ماهور و اسطه واقع شده است رشته ارتفاعات سخت و غیر قابل عبور بوده و در نقاطی که راههای دخولی از آن عبور میکند گردنه های مهمی را تشکیل میدهد که با سه لترین طریقی اسداد آنها مقدور است از جمله سربل

ارتفاعات در منطقه پشت کوه و لرستان - بر عکس منطقه بالا که قسم عمود بر هرز و فسمتی بطور ماببل واقع شده است تمام دارای امتدادی موازی با خط هرز بوده و در حقیقت ارتفاعات ابن منطقه تشکیل سدهای متواالی در طول خط هرزی تشکیل میدهند ابن ارتفاعات در طول ۳۰۰ کیلومتر غیر قابل عبور و معابر کوهستانی آنهم با قوای خبلی کمی قابل بناگاهداری و پاسداری خواهد بود از سومار قسمت واسطه که در منطقه کرمانشاهان ملاحته شد به قسمت کوهستان بکلی چسبیده و ارتفاعات کشور شاهنشاهی بد و نظر خیلی بسیطی بطرف جلگه عراق دارا میداشد .

﴿وَنَر﴾ در منطقه کرستان - کرمانشاهان - لرستان

دو رودخانه مهم ملاحته میگردد و تمام آبهای ابن ۳ منطقه ابن دو رودخانه مهم را تقویت مینهاید

- رودخانه سپروان در کرستان

- رودخانه صمیره در لرستان

ارتفاعات الوند - پرو - شاهو - آذکده و ارتفاعات دالا هو . حوضه ابن دو رودخانه را از بکد بکر مجزا میسازد .

مجرای مندرجه بچیک قابل استفاده از احتفاظ ارتباط و قابق رانی نبوده و فقط راه دخولی به داخله کشور میباشد و عموم این معابر دخولی به بلک دیگر متصل شده و بلک راه های دخولی بیشتر ملاحظه نمیگردد.

دوم شب رودخانه صیهره کاماسیان که شعب مختلف آن از ارتفاعات کوهگار - سنفو و کلبهائی سرچشمه گرفته بطرف بیستون جربان باقه و با فرسوده (سلیمانیه) متصل میشود.

شعب منطقه کرمانشاهان

- رودخانه فرسوکه شعب متعدد آن راز اور و هر ک از نواحی کرمانشاهان سرچشمه گرفته و با عمق ۲۰ متر و عرض ۱۰۰ نا ۱۵۰ متر جربان دارد.
رودخانه کرنده شاه آباد که پس از سیر در منطقه شاه آباد در هلیلان متصل به صیهره میشوند.

شعب لرستان

- رودخانه گشگان که از کوهستان خرم آباد جاری و دارای عمق بلک نا ۲۰ متر و عرض ۱۰۰ نا ۱۵۰ متر در نقاط مختلف بوده و در جایدروارد صیهره میشود
- رودخانه زال که از کوهستان لرستان مخصوص نواحی منکره سرچشمه گرفته و در پل زال انهی کبیر کوه وارد میگردد و از اینجا صیهره - به کرخه ناپیده میشود.

رودخانه صیهره در نیام طول خود دارای ۲۰۰ نا ۲۵۰ متر عرض (در بعضی نقاط نا ۵۰ متر میرسد) عمق آن در مواقع مختلف و فصول مختلف بوده ولی در هر حال عبور از آن بواسطه سرعت جربان سخت و فقط در گذارها مقدور است.
در نقشه پیوست وضعیت رودخانه مذکور و کلیه گذارها نموده شده است.

این رودخانه مانع کوهستان را در حقیقت مشکل کرده و سد جدیدی در عقب کوهستان

شهرستان ۲۲ مندرج - شامل بخش‌های

- مندرج

- فروده

- کامپاران

- سفرز

- مریوان

.. اوی‌هنگ

.. میزان شاه

.. پاوه

استان ششم شهرستان ۶ خرم‌آباد - شامل بخش‌های زیر - خرم‌آباد

.. سلمله

.. دلفان

.. چاغرون

- ریسان

.. زاغه

.. کوه دشت

.. دوره

.. ملادی

راه و خطوط موصلات

وضعیت موصلات این منطقه در نقشه پیوست بطور مسح نموده شده

- در صورت دقت در این نقشه اهمیت شهر کرمانشاه از لحاظ مرکزیت

با زیبا دفت بیشتری ملاحظه خواهید کرد که در این قسمت (۴) معبّر و خولی مهم وجود دارد که معبّر و مسیر رودخانه ها هیجاشد.

- دره مر بواسن - دره نوسود با سیر وان - دره باوبسی با هواسان - دره فرهنو در این قسمت با آنکه ارتفاعات همود به خط مرزی است همه‌ذا بادقت در وضعیت ارتفاعات ملاحظه می‌شود که چه قسم ارتفاعات از حد و دهرز شاهنشاهی با شبیب نزد بطرف عراق خانمی باقیه و با دفت و بررسی در آن موقعیت موقع مرزی ایران کاملاً مشهود می‌گردد.

از جمله ارتفاعات که فوق العاده موقعیت آن قابل توجه می‌باشد رشته ارتفاعات بم و است که قسمت کوچکی از آن در خاک ایران و بقیه آن جزو کشور عراق محسوب می‌گردد.

پس از این رشته کوه ارتفاعات مهمی تا جاده فصر شیرین خانه بن ملاحظه نشده و فقط چند رشته ارتفاعات به اسمی زبر ملاحظه می‌گردد.

نبله کوه - کوه سلیمان - کوه حبینعلی - کوه علی بیک - کوه یعقوب - کوه طوطیان وغیره .

که بارشته ارتفاعات اصلی مربوط نبوده و بیک رشته ارتفاعات مجزای محسوب می‌وند.

در این قسمت مرز رود خانه سیر وان و شبات آن مخصوص شعبات زیر .

لیله زمکان - آب زرشک - هواسان - رود فرنو	معاشر دخولی بطرف داخله کشور میدهدند ولی اکثر این معاشر
و بگاهه سیر هم مسیر خود سیر وان استکه نا بیچار معنده شده .	بواسطه رشته ارتفاعات به زی مسدود و یا با معاشر دیگر منصل گردیده و
و خط الراسی آرا از دره فزل اوزن جدا ساخته	این معاشر دخولی بطرف داخله کشور میدهدند ولی اکثر این معاشر

کرمانشاهان و با جاده علام منصل میگردد.

قسمت جنوب - صراسر بواسطه سد زاکرس حفظ شده این روشه کوهستان عظیم که بطور منصل و با ارتفاع زیاد و معابر و گذرگاه های خاصی فرار گرفته بلکه دبور غیر قابل عبوری را در مقابل مرز تشکیل میدهد که از هر حیث قابل توجه است چه این سد بواسطه سدهای عدیده و بواسطه هجری وهم مخصوصاً کرخه نکمیل شده و این صدر اهم تر بسازد در این قسمت به این وجه معابر دخولی ملاحظه نمیگردد در قسمت دوم راههای مهم دخولی عبارت است از :

خانه‌ی بن طهران که جاده مهم جنوب محضوب میگردد

جاده هر ان علام کرمانشاهان

جاده قصر شیرین گilan شاه آباد

و بالاخره جاده قصر شیرین نهض شاه سومار که به محاذات مرز کشیده شده و در صورت انصال به هر ان بلکه جاده مهم نظامی محسوب خواهد گردید.

دو قسمت دیگر در منطقه خوزستان بررسی خواهد شد

پیوست ۵ نقشه

۱ - نقشه ارتفاعات بکیر کوه

۲ - نقشه گذارهای صوبره

۳ - ۴ - نقشه های طرق

۵ - نقشه معبر در فول خرم آباد

منطقه خوزستان محدود به حدود زیر است

- از طرف شمال منطقه لرستان و پشت کوه

.. از طرف غرب کشور عراق

- از طرف جنوب دریا و شط العرب

- از طرف مشرق کوهستان بجهان و بختیاری

مختصات زمین از نقطه نظر نظامی

از نقطه نظر موصلات

الف راههای خشکی - جلگه خوزستان غیر از اصل بارندگی (امقند. فروردین آبان) که اراضی آن مملو از گل ولای شده و هر نوع عبور و مرور (غیر از رودخانه‌ها را مشکل و بلکه معحال می‌کند) قابل عبور نمای صنوف و بخصوص عرصه وسیعی برای سوار نظام و عناصر مکانیزه است ولی در فصول بارانی وجود بلکه شوشه‌هایی برای ریزی محکمی داشته باشد نه تها برای حمل و نقل را زیاد مینماید بلکه برای هر نوع انتقالی ضرورت کامل دارد و بعلاوه اگر در موقع خشکی عبور و مرور در زمین سهل است ولی این اراضی بوسیله رودخانه‌ها و غالباً مردابهای قطع شده و این دلیل نیز وجود داشتن بلکه رشته کامل خطوط موصلات را در سرزمین مزبور ایجاد مینماید راههایی که از نقطه نظر سرق‌الجیشی اهمیت دارند عبارتند از :

- ۱ - رشته راههای داخلی که در امتداد مجاری میان بطرف فلات ایران و در سمت سرچشم رودهای مزبور بقرار زیر صعود مینمایند راه اهواز - دزفول شوشتر خرم‌آباد که از جلگه خوزستان بوازات کارون بطرف شمال صعود نموده و بعد در طول دره کرخه وارد رشته‌های زاکرس شده و به لرستان و پایانه منتهی می‌گردد.

- مجرای طبیعی سابق خود که به اسم بهمن شبر مستقیماً بطرف جنوب حرک و بخلیج فارس مبرابر دارد
- شط قدبی (رود ماردن) که از زدگی سابله جدا شده و خور موسی را تشکیل میدهد.
- شط العیا که بواسطه گل و لای جربان آن موقوف و بخود خلیج متنه میگردد.

مجرای فعلی کارون که طبق آثار موجوده در ۱۰۰۰ سال قبل ملاطین وفت نظر به احتیاج و نظریات خاصی این رودخانه را از مجرای طبیعی (بهمن شبر) برگردانده‌اند.

بهره حمل و نقل در این رودخانه از نقطه نظر نظامی کارون بزرگترین راه نفوذ بخوزستان است.

از خرم شهر تا اهواز قابل عبور کشندی‌های مسطح القاعده بوده و پس از سد شادروان (در اهواز) مجدداً تا شهر شتر قابل کشندی رانی است بنابر این از سد مزبور محدودات را از کشندی به کشندی دیگر حمل نمود.

بطور خلاصه - عرض کارون در مقابل خرم شهر در حدود ۱۵۰ متر و عمق رودخانه برای کشندی هائی که ۷۰ نا ۸ هزار تن مکفی است که مینتوانند از شط العرب نادهانه بهمن شبر حرکت و از این محل تا احواز با بارگیری ۱۰۰۰ تن عبور کنند از اهواز به شوشتر - (که در حقيقة بک بند رگاه و محل مبادله کشندی هاست) قابقه‌ای با ظرفیت ۱۰۰ تن مینتوانند تردد کنندبا ملاحظه ارقام فوق بخوبی میتوان به اهمیت کارون از لحاظ حمل و نقل نظامی بی برد چه با استفاده از این رودخانه

۶۷۰۰ متر مکعب آب وارد خلیج مینماید.

و در هصبه شط العرب رشته کوهی است که سیر کشتهای بزرگ را خطرناک میسازد مگر آنکه هجمولانش کم باشد بهمین مناسبت است که انتهای راه آهن بغداد در کنار خلیج کوبت که ساحل آن نسبتاً عمیق است قرار شده سواحل ابن دط نا تزدیکی بصره بوسیله نخلستان مهندسی پوشیده شده ولی عمق ابن نخلستان ها از ۳۰۰ تا ۵۰۰ متر تجاوز نمینماید و از آن به بعد به صحراء متهی میگردد.

بوسیله کامال روکاو علام و چراغهای دریائی در مدخل شط نهادلات زیادی در امر کشی رانی حاصل شده است.

اهمیت نظامی شط العرب - از نقطه نظر موصلات شط العرب منابع کلیه موصلانی است که نا منتمی ایه جمله خوزستان و بین النهرين نفوذ مینماید چه از این طرق میشود در کارون نا اهواز و بلکه ناشتر و دزفول صعوده و از طرف دیگر بوسیله دجله نابه بغداد پیش رفت و بعلاوه شط مزبور بگانه شربانی است که عراق را از راه دریا تغذیه مینماید.

بنابراین بخوبی به اهمیت خرمشهر در ساحل ایران و بصره در ساحل عراق بی برده میشود.

کسی که در آن واحد دونکیه گاه دریائی بصره و خرمشهر را در دست داشته باشد حاکم بر شط و میتواند همه گونه در سواحل شط سیادت داشته باشد.

بررسی مرز از شمال بجنوب

از حدود لرستان بطرف جنوب رشته های زا کرس (با اسامی محلی کبیر کوه

آسیا بفروش میرفته .

امروزه که شروع به آبادی خوزستان شده و دیر با زود این قطعه نقدم اولیه خود را حائز گننه و بعلاوه با اهمیت روز افزون نفت و استفاده از خطوط ارتباطی خشکی و دریائی مانند شط العرب و کارون که تا قلب خوزستان پیش آمده است این مدار و محرر اقتصادیات شرق ترکی و بر قیمت نرین نگین ناج شاهنشاهی ابران شده و محل انصال و ارتباط شرق و غرب عالم خواهد شد .

از امروز بهمان تدریجی که اقدامات اساسی در اقتصادیات خوزستان میشود باید بهمان نسبت و بلکه یافتر بفکر دفاع این شهرستان بوده و در اذای هر کلنسکی که برای مسئله آبیاری و بهبودی امور اقتصادی این سرزمین زده میشود دو بر ابر حاکمان های تدافعی باید به عمل آید بقسمی که آنروز که خوزستان حائز مقام اولیه خود شود بوسیله بک کمر بند پولادین محااط باشد

تسبیمات اداری و سیاسی

طبق قانون تسبیمات کشور صوبه ۱۰۱۶ ر. منطقه خوزستان نشکنبل دو

شهرستان بشرح ذیر :

- شهرستان اهواز - شامل بخش‌های
- شوشتر
- دزفول
- مسجد سلیمان
- طوف سفید
- رامهر هز

فصل هشتم

راجع به خلیج فارس

در دنیای امروزه بهترین وسیله ارتباط و انصال باد نیادست داشتن به دریا و دارا بودن خطوط دریائی چه با دارا بودن این خط ارتباطی میتوان گفت که ارتباط با دنیا دارا بوده و از لحاظ تجارت و توسعه بازار امته داخلی همه گونه موقبیت حاصل میشود در صورت دست نداشتن بدریا با تعدادی کشورهای معین هم مرز و در تبعیجه ارتباط کشور و بسط امور تجاری و اقتصادی محدود خواهد کما آنکه در مخاصمات امروزه ملاحظه میکنیم در صورت نبره شدن مفاسدات بین دو کشور جدب خواهند کرد که حتی الامکان ارتباط دریائی دیگری را بکلی قطع نمایند تا بدین وسیله نوصلات این کشور از لحاظ کمکهای مادی و معنوی سایر کشورها کم و بکلی محدود سازند پس امروزه کشورهای متعدد احتیاج به سواحل دریائی و مرز دریائی داشته و هر کشوری که قادر سواحل دریائی است نمیتواند امید دار به ارقیات هم و برجسته باشد.

کشور شاهنشاهی نسبتاً دارای ۲۵۰۰ کیلومتر سواحل دریائی است:
در جنوب ۱۸۰۰ کیلومتر در خلیج فارس و دریای عمان
در شمال ۷۰۰ کیلومتر در بحر خزر
بدین امت سواحل جنوبی از لحاظ ارتباط آزادی، که با کلیه جهان حاصل

مساحت و وضعیت

- مساحت این خلیج در حدود ۹۷۰۰۰ کیلومتر مربع است.

طول آن در عرض نوبن نقاط از بویان نا شر جاه ۹۴ کیلومتر.

در کمترین نقاط ۴۰۰ کیلومتر

عمق ۵۰ تا ۵۰ قدم در راس موذندام ۸ فد است

موقعیت - واقع بین ۲۲ و ۳۰ درجه عرض شمالی

و ۶۷ درجه طول شرقی

رودخانهای که وارد این خلیج میشوند

- مهمترین رودخانه که وارد این دریا میشود شط العرب است که ۹۰ کیلومتر بین

قسمت آبهای لازمه را وارد این دریا میسازد و از سنه ۱۷۶۶ شامل کارون نیز

شده است بعد از شط العرب مجاري مهم دیگری نیست جز بعضی مجاري کم اهمیت که

بین نام آنها میتوان رودخانه جراحی - هندیان را اسم برآورد.

سواحل

بطور کلی خلیج فارس دارای سواحل بسیار ممتدی است که قسمت جنوبی

آن چزو عربستان و نجف نظر و جاکمیت انگلستان اداره و سرپرستی میشود و

قسمت شمالی آن متعلق به کشور شاهنشاهی است سواحل ایران بطور کلی عمیق نراز نواحی

عربستان میباشد در سواحل ایران دونوع نقطه برای تردیک شدن به ساحل میتوان در

نظر گرفت بنادر و پناهگاههای ساحلی.

سواحل خلیج فارس و دریای عمان در تمام طول ساحلی ایران دارای بک

اهمیت و عظمت نسبت چه میدانیم و قشی دست رسی به ساحل نافع و مؤثر است که

۳) در ساحل فارس منطقه بوشهر که در هر عصر بک راه دخوای تزدیک و مستقیمی محسوب شده و دارای اهمیت نظامی فوق العاده است.

۴) سواحل خوزستان که امروزه در درجه اول اهمیت بواسطه وجود معادن نفط خیز و خانمه راه آهن سرناصری ایران محسوب شده و پیش از نمام نقاط ساحلی ایران دارای اهمیت است.
نقاط مندرجہ بالا را بکابک ورد بررسی فرار خواهیم داد.

اهمیت نظامی بندر عباس

اهمیت اولیه این محل بواسطه مجاورت باب هرمز است چه بطوریکه از ام آن درک میتودد درب خلیج فارس محسوب شده و قفل و بست این درب هم جز ابر هرمز - لارک - فشم - هنگام است که دارای مشخصات زیر میباشند.

هرگونه تحدید به باب هرمز و این جز ابر یک تحدید غیر مستقیمی برای بندر عباس و کلیه خلیج محسوب میگردد چه محل ارتباط این دربا با دربا ای آزاد از این محل است.

- جزیره لارک - در ۳۵ کیلومتری ساحل واهمیت آن بیشتر از لحاظ دفع دهانه خلیج است.

- جزیره هرمز - در ۲۰ کیلو متر جنوب شرقی بندر عباس و ۱۰ کیلو متری ساحل بندر قدسی برای تحدید بندر عباس و سواحل است بطوریکه پرتفایها همین استفاده را نموده اند.

- جزیره فشم در حدود ۱۰۰ کیلومتر ساحل را پوشش نموده و در حفیقت باب هرمز و امتداد آنرا بدوقسمت نموده است.

بکر شنه ارتفاعات نوچکی به مسافت بیک کیلومتری دید خوبی بطرف بندرگاه و دریا
دارد در مسافت ۳۰ کیلومتری بکر شنه ارتفاعات موازی با ساحل ملاحظه میشود

کوه کنو	۱۲۳۰	به اسمی زبر
کوه خوشکو	۲۲۵۰	
کوه نمک	۱۳۴۰	متر

در این منطقه رودخانه های چندی وجود دارد که بدریا میبرند.

از جمله رود شور - رود کول - رود شیرین - رود میناب

مواصلات - مواصلات هم این نقطه عبارت است از راه آنمیل روی کرمان
بندر عباس که از وسط کوه کنو نمک عبور و از تنگه زاغ با پیج و خم زیاد عبور
و اردنه حاجی گذشته و پس از عبور از تنگ نیر او گردنه چاه چاقوت وارد چله
سیرجان میشود.

- در سیرجان از این راه شعبی بطرف نیز و شیراز منشعب میشود.

- در ۲۰ کیلومتری بندر عباس شعبه دیگری بطرف لار و شیراز میرود که فعلا

برای آنمیل مناسب نیست

- از خود بندر عباس راه قاطر روئی به میناب و کرمان میرود.

اهمیت سواحل بوشهر

منطقه بوشهر در ازمنه قدیمه خیلی اهمیت داشته و در حفیقت نزدیک نزین
راه دخولی برای رسونخ به فلات ایران محسوب میشده است حتی در سالات اخیر
بندر بوشهر تنها راه تجارتی طبیعی ایران با خارج بوسیله راه کازرون شیراز به مرکز
بوده و مرکز دربانی ایران محسوب میشد ولی باز شدن راه آهن خوزستان و نهیه

بک شبه جزیره واقع شده است که بوسیله باطلاقهای ساحل متصل و در موقع طغیان آب صورت جزیره طویلی (شمالي جنوي) درمی آید و در جنوب آن بندر ری شهر واقع شده .

آبادی در این مناطق (باستانی منطقه بهمنی که آب مذروب در این منطقه وجود داشته و با اسم چاه زنگی معروف است) میتوان گفت تقریباً به چوچه وجود ندارد کشته ها در ناحیه ری شهر میتوانند نا ۳ کیلومتری ساحل بیانندولی بطرز کلی بستی ۶ کیلومتری از ساحل لمسکر انداخته بارهای خود را بسویه کرجی ساحل بر ساند از این نقطه بک خط نگرانی زیر در بائی بطرف جاسک امداد میابد و در ری شهر چندین چشم و منع آب بافت میشود .

۲ - بندر ریک .. بواسطه هجارت با بندر بوشهر دارای اهمیت میباشد ولی با در دست داشتن این بندر میتوان با استفاده از راه ساحلی به دو طرف حرکت نمود (بندر بوشهر و دبلم) ولی از آنجائیکه راه نفوذی بداخله ندارد عملیات چندان پیشرفتی بست داخله نخواهد داشت .

آب و هوای این بندر نسبتاً سالم و خوب و دارای چاه های آب میباشد .

۳ - بندر گناوه .. این بندر اخیراً بوسیله کمپانی نفط انگلیس اهمیت مخصوص بخود گرفته و در حدود ۲۰ کیلومتر راه نرمیل روئی بطرف بهبهان دارد ولی بالآخره لمسکرگاه فرعی محسوب خواهد شد زیرا اولاً عمق دریا در این منطقه کم و مخصوصاً باد های شمالی نزدیک شدن سفاین جنگی را بخشگی نا درجه مشکل مینماید این بندر از نقطه نظر راهی که بداخله متصل مینماید دارای اهمیت میباشد و کشتهها مانند بوشهر میتوانند ناسه کیلومتر آن نزدیک شوند ،

هانع جریان باد شده و از طرف جنوب و مغرب چون کوهی حائل بست بادهای سخت میوزد و در اوآخر تابستان و پائیز باد از طرف جنوب شرقی جریان دارد.

بارندگی سواحل ایران بیش از موالح عربستان و ارتفاع باران سالیانه در ناحیه بوشهر به ۲۹ سانتیمتر میرسد و بر خلاف آنچه که معروف است هرای سواحل خلیج در بهار و پائیز خشک و سالم است و اروپائیها اینکه از گرمای تابستان هندوستان خشنه شده اند برای نهضیل سلامت و تجدید قوت بسواحل ایران میایند ولی در فصل ناپستان گرما شدت کرده و با رطوبت مخلوط میگردد و با وسائل مخصوص و وسائل جدید میتوان رفع آن را نمود و مقدار بخار آب در بوشهر از ۶۳ نا ۸۲ میرسد

سواحل خوزستان از سیارما تا بهمن شیر

الف - جغرافیای طبیعی - ساحلی بست و باطلاقی است که دامنه باطلاقش هنگام مدد دریا در بعضی نقاط نا ۱۵ کیلومتر امتداد دارد ساحلی است دارای بربدگیهای فراوان که آب بشکل خلیجهای کم و بیش طویل و باریکی در آن فرو رفته تشکیل خورهای بسیاری از قبیل: خور موسی - خور دوراک - خور شاهپور - خور بهمن شهر و خورهای گوچک کم اهمیت دیگر داده است اگر بعضی از نقاط آن در تابستان خشک باشد بعده بارندگی بخصوص در فصل زمستان بقسمی باطلاقی است که عبور از آن هیسر نخواهد بود بدین لحاظ در ساحل مزبور خطوط موصلات بده نمیشود و راه ساحلی بوشهر - خرمشهر - مجبور شده از بندر دیلم به مغرب رفته فاصله خود را از دریا زیاد تر کند بعدیکه در هندوان قریب ۴۰ کیلو متر و از این پس در حدود ۴۰ نا ۰ کیلومتر بلکه بیشتر چاده از ساحل مسافت بیگرد . فقط فرو رفتگی زیاد خور موسی در ساحل باعث شده که راه در اینجا برای العاقبه بندر

- ر - بهمنشیر که شبهه از کارون بوده و بحور بهمن شهر ملحق میگردد که
کشتهای مسطح کوچک از آن عبور میکند.

علاوه بر آنچه که ذکر گردید نهرهای کم و بیش میهم دیگری از نقاط مختلف
به حورها و درها میریزند که قابل ذکر نیستند.

ب - حلول این ساحل از میاراما تا بندر شاهپور فرب ۱۲۰ کیلومتر
بندر شاهپور تا حور بهمنشیر فرب ۸۰ کیلومتر است

ج - دهلیز بندهی حور درالک و حور موسی بینوان گفت ساحل مورد
بحث را بدو دهلیز منتمابز تقسیم مینماید.

۱ - دهلیز شرقی - بندر شاهپور

۲ - دهلیز غربی - که منضمن بندر هزبور نیز میباشد

۳ - بنادر - عبارتند از بندر شاهپور و بندر هشتر

بندر هشتر - بندری است قدیمی که فعلاً مناسب ابعاد بندر شاهپور اهمیت
غیر قابل توجه آن نیز از بین رفته است و حالاً جز جهازانی در حدود ۲۰۰ نن
بانجع نمیتوانند تزدیک شوند.

بندر شاهپور - از اوایل سال ۱۳۰۶ شروع به تهیه این بندر گردید با آنکه
بنظر میرسد از لحاظ شرایط بندری چندان مناسب نمیباشد بخصوص به مناسب
باطلاقی بودن اراضی مجاور و توسعه آن تولید مخارج گزاف نماید ولی در آنکه تزدیکی
بکمی از هشتاد بنادر جنوب خواهد شد و شاید کمپانی لفت جنوب خود حاضر به
توسعه این بندر تردد زبرای ۰۰

۴ - حور موسی به مناسب عرض دهانه (بیش از ۱۵۰ متر) و عمق هنگام

شهرستان فسا شامل بخش‌های زیر

- فسا
- نیریز
- اصفهان‌آفان
- داراب
- سعادت‌آباد

شهرستان آباده شامل بخش‌های زیر

- آباده
- سعیدرود
- بوانات

شهرستان لار شامل بخش‌های زیر

- لار - لنگه - کازندی - پنک - جهرم - جوام .

دالان شیراز بوشهر

کلیات - معبر بوشهر بشیراز از راه کازرون برای فسنهای مختلفه ارتش از صعب العبور ترین خط سیو های کشور شاهنشاهی است چه از یک طرف محصور از کوههای عظیم و صعب العبور است که فعلم نظر از اشکال عبور باز کشمای سنگین حنی برای صنف توپخانه و عربه های چرخی خالی از اشکال نیست چه بیشتر از آرده هائی که از شیراز بطرف بوشهر سرازیر میگردند هر کدام دارای بیش ۶ تا ۷ کیلومتر شبدهای قند هستند که حرکت هرگونه وسائط باز کشی را چهار اشکال مینمایند .
- وضعیت جغرافیائی - مسافت از شیراز به بوشهر قریب ۲۸۶ کیلو متر که ۲۱۹ کیلومتر آن تا بر از جان کوهستانی بوده و از بر از جان تا بوشهر که قریب ۵۶

کند بروزرفان بجلگه مرو دشت وارد و از رودخانه بندامپر بوسیله پل خان عبور و
و بطرف اصفهان سرازیر میشود.

ابن جلگه بکی از جلگه های بر ثروت و حاصل خیز ابران بمثار رفته
و استعداد قبول واحد های بزرگ را دارد میباشد.

جاده بوشهر - از مغرب شیر از خارج از ارتفاعات کوه سبز بوش و از گردنه
ملاخور عبور نموده سپس دامنه ارتفاعات دالوراطی کرده و سمت بجنوب جاده وارد
دشت ارزن میشود ارتفاعات این منطقه در همه جا قابل عبور و دارای ارتفاع زیادی نمیباشد
دشت ارزن جلگه بالنسبة مسطح و وسعت آن در حدود ۲ کیلومتر و اطراف آنرا
بک رشته ارتفاعات مهم سنگی که مثل دود دیوار احاطه کردند محدود نموده است
ابن جلگه بوسیله جوی های متعددی که داخل رو و خانه شاهپور میشوند مشروب و
بس از ابن جلگه جاده داخل منطقه کنلها که از جنگل های تذک مستور گردیده
داخل میشود.

۲... منطقه کنلها - جاده پس از طی پنج کیلو متر از دشت ارزن وارد
منطقه کنلها که از جنگل های تذک مستور گردیده میشود اولین گردنه مهم که موسوم
به کنل پیر زن میباشد دارای پیچ و خم های زیادی بوده و عبور از آن بدون در دست
داشتن ارتفاعات غیر ممکن است - رودخانه شاهپور از ارتفاعات این کنل سرچشم
میگیرد ارتفاع متوسط این کنل ۱۴۵۰ متر است

جاده پس از عبور از گردنه مزبور بکنل دیگری که موسوم بکنل دختر است داخل میشود این
کنل از کنل پیر زن مرتفع نر و خطرناک تر میباشد و عبور وسائل نقلیه باستنی باحتیاط
زیادی بوده و از سرعت آنها خیلی میکاهد در طرف چپ این کنل در یا چه کوچکی

را نا آبادی کنار نخته پیروی مینماید آپ رود خانه شور و قابل شرب نیست.

دالان کنار نخته که از آبادیهای چندی نشکیل و دارای نخلستان فراوانی است آخرین دالان این خط محسوب و برای سایر دالانهای قبل موقعیتی بس مناسب را داراست این دالان را کوههای عظیم که معروف بکتل ملواست پوشش و کاملاً محفوظ کرده است کتل ملو که نشکیل يك دیوار صافی را داده است که ارتفاع متوسط آن قریب ۱۲۰۰ متر و در نام خط ساحلی نفیربا سلسله آن امتداد دارد و بجلگه وسیع بر از جان و جلگه ساحلی مشرف بوده نشکیل يك هوضع دفاعی کاملاً خوبی را (او این هوضوع عبور کوهستانی بوشهر به شیراز) را میدهد جاده در این کتل با پیچ و خمها زیادی که دارای پرنکاههای زیادی است بجلگه ساحلی سرازیر میشود عبور از این جاده بدون در دست داشتن ارتفاعات غیر ممکن و دفاع آن با عده کمی میسر میشود عمق این منطقه از اول نک ملو تا پل دالکی نفیربا ۴۵ کیلومتر است.

۵ - جلگه ساحلی و ساحل خلیج از گردن ملو جاده سمت بجنوب از پل دالکی (روی رود خانه ها که از ملتقای رود شاهپور و رود دالکی نشکیل میشود) عبور و بجلگه ساحلی سرازیر میشود و پس از طی دشت دالکی به بر از جان میرسد از دالکی پیاده روئی که امتداد رود خانه داخلی را متابعت مینماید بطرف بالارود میرود بر از جان در این جلگه نشکیل يك گره موافقاً داده و این جهت موقعیت مناسبی را دارا میباشد در این جلگه هیچ مانع برای عبور صنوف مختلفه ارتش وجود ندارد مگر در مواقع بارندگی که در تزدیکی بوشهر نشکیل يك باطلاقی میدهد عبور از خارج جاده غیر ممکن است - از بوشهر جادهای که اهمیتش از جاده اولی کمتر است از اهرام عبور کرده و تزدیک تنگه زرد دو شعبه میشود که يك شعبه آن از فراش بندر

واقع و بدین جهت برای پیاده کردن قوا مناسب نمیباشد و هیچ نوع راه دخولی از ساحل بطرف کشور وجود ندارد.

منطقه کرمان

منطقه کرمان بین سایر مناطق کشور شاهنشاهی منطقه فوق العاده محصوری محسوب میگردد چه از طرف مغرب کوههای مرتفع فارس - از طرف شمال کویرلوت از طرف مشرق باطلالوهای پست مکران و از طرف جنوب کوهستان مکران امتداد یافته و باضافه معابر خیلی محدود از این منطقه وسبع عبور مینماید فلات وسیعی که تمام مغرب ابران را فرا گرفته از یک رشته ارتفاعات پیوسته و جلگه‌های موازی تشکیل میشود که در جنوب فلات کلیه این ارتفاعات بهم ملحق میشود و قله لالمزار که بارتفاع ۵۰۰۰ متر از هر دو این راهنمیت کرمان را میتوان از از منه‌گذشته در نظر آورد. کرمان دارای رودخانه مهمی نیست بلکه رود مهر آن خلیل رود است که از جیرفت میگذرد شمال شرقی این استان سراسر پوشیده از صحرای پستی است که تا خراسان ادامه دارد ولی بعنایت عبور راه فارس به سپهستان و فارس به خراسان این منطقه بکلی غیر مسکون نبوده با دارا بودن وضعیت صحرایی خود شامل جاده‌ها و آبادی‌ها است.

آب و هوای کرمان بواسطه وجود مناطق مختلف کوهستان - صحراء بسیار مختلط و دارای اقسام میوجات سردسیری و گرمابی میباشد مساحت کلیه منطقه کرمان در حدود ۲۲۰۰۰ کیلومتر مربع و جمعیت

چون در این منطقه حساس و قابل نوجه برای بررسی ماسواحل جنوبی کرمان
و در حقبه قرن دخولی آن مبیا شد لذا فرمت ساحلی آنرا ضمن بررسی مسواحل خلیج
فارس مورد بررسی خواهیم کرد.

پیوست ۲ نقشه

- ۱ - نقشه جاده دخولی بوشهر شیراز
- ۲ - نقشه طرق مواصلات فارس و کرمان

وضعيت عمومي

استان مکران به چهار قسم و بجزا تقسیم میشود که هر یک دارای مشخصات معینی میباشد .

ناحیه سرحدی -

ناحیه سراوان -

ناحیه بلوجستان مرکز با سراوان -

ناحیه مکران

ناحیه سرحدی این منطقه بکلی کوهستانی است و از جنوب سیستان تا شمال جالق - خط مرز را نشکیل میدهد آب و هوای این منطقه خیلی سخت و قلل معمول کوهستانی در آن واقعه شده از جمله قله نفتان که بالغ بر ۳۹۶۲ متر عیاشه و بطور کلی این منطقه بوشیده از رشته ارتفاعات است در این منطقه رودخانه لادبز جریان دارد که ولرد رود میرجاوه میشود بواسطه وجود این رودخانه نواحی هجاوران حاصلخیز است و جز این ناحیه بقیه منطقه بدون آب است و حتی برای احتیاجات مصالیانه و ارزاق لازمه بایستی از منطقه سیستان و کرمان اقدام نمایند .

شهر ها و نقاط مهم این منطقه عبارتست از :

شهر زاهدان که شهر بکلی جدید و دارای ۵ الی ۶ هزار نفر سکنه است و محل پادگان بک هنگ است .

شهر خواش که مرکز لشگر و فعلا سکنه آن از ۴ هزار نجاوز نمینماید و موسسات جدیدی در آن برای عمران و ترقی منطقه شروع شده .

کشت - واقع در جنوب خواش و دارای بک رشته قنات مخصوص

منطقه از لحاظ نظامی و عبور رودخانه (را پیچ با فانوچ است) که بواسطه زبادی گل ولای عبور از آن مشکل و سخت میداشد .. این منطقه دارای موانع و چمن زارهای زیاد است.

قراء مهم این منطقه عبارتست از :

- بنت

- قصر قند

- باهوکلات و غیره

سو حل بلوچستان

سواحل بلوچستان -- بلوچستان ایران دارای ۷۵۰ کیلومتر سواحل دریائی است که بهترین وسیله را برای ارتباط و انصال با کشورهای مجاور و سایر نقاط عالم اجازه میدهد .

سواحل بلوچستان اکثر بریده و باارتفاع زیاداز دریا واقع شده و باشافه بواسطه بادهای موسمی تزدیک شدن بسواحل جز در بنادر معینه غیر مقدور است اینکه بنادر مهم این سواحل را بکابک موردن بررسی قرار میدهیم .

جاست . سواحل جاست دارای پست و بلندی و اراضی آن شنزار و فسمتی از اراضی پست آن نیز چمن زار است این بندرگاه دارای دو لنگرگاه است کشتیهای بزرگ معمولا در خلیج غربی در ۲ کیلومتری و قابق ها در خلیج شرفی داخل میگردند قوای نظامی در هوای خوب میتوانند در هر نقطه ساحل در خلیج پماده شوند ولی بار و محمولات ممکن است در ۲ با ۳ کیلومتری نلگر افخانه بساحل حمل شود در این بندرگاهها قایقهای محلی با ظرفیت ۱۸ الی ۲۸ تن بافت میشود دواب و احشام

جاده شوسه‌ازابن بندرگاه بطرف ایرانشهر می‌رود که نقریباً بطول ۳۵۰ کیلومتر است.

قیز-ابن بندر دارای ۱۰۰ متر طول و ۱۰۰ متر عرض است غالب درها ساحلش شنزار و برای فرودآمدن بهتر است کشتیهای که دارای ۲ متر آب گیر می‌باشند هیچ‌وآنند تا ۲۰ متری ساحل تزدیک شوند آب مشروب از ۳ دهنه چاه هم‌جاور بدهست می‌باید این نقطه یک بناء عمایانی خوبی محسوب می‌شود این بندر برای پیاده کردن پیاده و آذوقه مناسب است.

کواتر در ۳ کیلومتری ساحل ۴ لنگرگاه برای کشتیها وجود دارد سکنه این بنادر در حدود ۱۰۰۰ نفر.

کلاک بلک زمینی در سمت شرق دهندر و دخانه‌را پیچ مسافت ۷۰۰ متر موجود است در اطراف آن چندین خلیج با دهنه‌های کوچک است که فقط راه عبور ماهیگیرها می‌باشد.

سکنه مکران

سکنه مکران عبارتست از بلوچ‌ها و براهی‌ها می‌باشند هر قدر که تا کنون از طرف دولت برای تغییر اخلاق و آداب آنها اقدام و موقبیت‌های شابانی حاصل شده است ولی بایستی فراموش نکرد که این اهالی فرنها از سایر نقاط کشور دوربوده و حتی نوع زندگانی و آداب آنها با تمدن امروزه اختلاف زیاد دارد.

در تمام مناطق مکران تمام قراء و قصبات دارای فلاح کوچک خاکی باز نفاع ۱۲-۱۵ متر است که در کنار نخلستان‌ها واقع و بوسیله این نخلستانها می‌توان تا ۱۰۰ متری آنها رفت دیوارها اصولاً ۲ تا ۳ متر قطر دارد که توپ کوهستانی

خط آهن رباط است که با مشخصات زیر در مجاورت مرز ساخته شده .

اصولاً ساختمان این راه آهن از سندباد کوینه در ۱۸۷۹ شروع شده و شهر کوینه نیز در همین تاریخ ساخته شده این خط آهن پس از عبور از صحراهای بی آب و علف به نوکنده که نسبتاً آبادی مهم و بزرگ است رسیده سپس در میر جاوه نقطه مرزی خانمه می یابد در سن ۱۹۱۹ این راه آهن را انگلیس ها تا زاهدان امتداد داده و در حدود ۶۹ کیلومتر در داخله خلک ایران ساخته شده تقریباً وسائل کارها را میتوان از وسائل باقی در دواستگاه میر جاوه وزاهدان در نظر گرفت (در قسمت ایران راه آهن کار نمی نماید) .

میر جاوه شامل یک باراندز و یک سکو مرتفع بطول ۳۰۰ متر

زاهدان شامل یک باراند دو سکوی مرتفع هر کدام بطول ۳۰۰ متر

بدبهی است وجود این راه آهن در این صحراهای تقریباً نیمه سکون مهمترین وسائل برای نامین ارتباط بوده و منطقه مجاور آن از لحاظ نظامی اهمیت بسیاری را دارا خواهد بود - چه در این منطقه دور راه دخولی ملاحظه میشود .

یکی راه حرملک - مشهد

یکی راه نصرت آباد - بم

بهترین گواه برای اثبات این اهمیت موسسات مختلف و جاده های متعددی است که در زمان قدرت خود انگلیس ها در این منطقه تهیه نموده اند .

دومین نقطه حساس مکران - سواحل است که بین سواحل در درجه اول چاه بهار و در درجه دوم جاسک را میتوان نامبر نمود .

۱ - پشت آب ۲ - شبب آب ۳ - شهرکی ۴ - مباروغی ۵ - مبانکنگی
که کلیه دارای ۳۵۰ ده بزرگ و کوچک میباشد.

کلیه سکنه سیستان را میتوان از لحاظ نرود و وضعیت اقتصادی بدوقسمت
کرد نصف مالدار و حشم دار نصف دیگر زارع بطور کلی این منطقه که بین تپه
های نمک و بیابانهای لم بزرع واقع شده بواسطه آب زیاد و وضعیت این خاک دارای
حاصل خیزی کاملی است بوده که استعداد رشد هر گونه زراعت های گرسنگی و سرمهزی
را دارد فعلاً این شهرستان دارای ۵۰ الی ۶۰ هزار تن حاصل در سال است.

- که در صورت مرافت و رسیدگی ممکن است چندین برابر شود روی همین
اصل این منطقه همیشه اوقات بکثیر از مناطق غله خیز ایران بشمار رفته است.
احشام این منطقه را نیز بشرح زیر میتوان شرح داد.

گاو - گوس福德 - بز - وغیره که گاوها در حدود ۷۰ هزار گوس福德 و بز در
در حدود ۴۰۰۰ ریو اسب و مادیان در حدود پنج هزار تخمین زده میشود. بیشتر
نگاهداری این حدوانات در این منطقه بواسطه وجود مرانی است که در سواحل در باچه
های میانه موجود و در حدود ۷۰۰ کیلومتر مربع حده زده میشود.

خط ارتباط - این شهرستان بوسیله سیم

بک خط به بیرجند و مشهد -

بک خط به زاهدان و بم و کرمان - منصل است

جاده - جاده های شوسه زابل بشرح زیر است.

جاده قبلى زابل زاهدان

جاده زابل به کرهک که از طرف خالصجان ساخته شده

پیوست ۳ نقشه

- {
- نقشه مکران
 - نقشه بلوچستان مرزی
 - نقشه طرق مکران

با آنکه موافع معتقدی در پی نسبت ولی باز نقاط حساس و مهم این خط دارای موافع مشخصی از لحاظ دفاع بوده و سایر نقاط غیر حساس سراسر از طرفین پوشیده از صحرای لم بزرع غیر مسکون است که خود مهمترین موافع را در موقع خود تشکیل خواهد داد در سراسر مرز های کشور خطوط و راههای داخلی معینی وجود دارد که هر بک در منطقه مربوطه مورد بررسی قرار گرفته است و بطور کلی این خطوط شخص است مرکز کشور یعنی قسمت واقعیین

قم بجهستان	صحرای بکلی لم بزرع و کویر است که بک مانع
شهر و دویزد	کاملی محسوب میشود.

رودخانه ها - وجود کوهستان ها در نقاط مختلف کشور مباری میباشد بسیاری بوجود آورده که از لحاظ حاصل بخیزی و بسط کث و زرع کشور خیلی نافع و مؤثر است درست مشرق بواسطه نبودن ارتفاعات متصل و بطور بکه در بالا ذکر شد وجود بیانهای بی حاصل موضوع آب خیلی دشوار است و قدری به زحمت بخش خواهد آمد.

بدبهمی است در بک کشور پهناوری که دارای ۶۰۰۰۰۰ کیلومتر مربع اراضی و دارای خطوط مرز ممتد و سبعی در حدود ۷۲۳۵ کیلومتر میباشد. وجود خطوط موصلات از هر جای مهم را از لحاظ نظامی قابل توجه است چه با بودن بک خطوط ارتباط هر چیزی همه کونه نمرکز و حمل و نقل قوایا رسانیدن احتیاجات بسهولت انجام خواهد گرفت.

و در حقبت پادگان هر بک از استانها و شهرستانها در موقع لزوم قادر به کمک و مساعدت دیگری بواسطه این خطوط ارتباطی خواهد بود روی این نظر با آنکه خطوط ارتباط موجوده در مناطق مر بو طه ذکر شد باز بکمربدی دیگر کلیه خطوط

خط جنوب - این خط بطول ۹۲۰ کیلومتر است که از بندر شاهپور از کنار خلیج فارس شروع شده در دشت همواری نا اندی مشک (صالح آباد) آمده سپس درارد فسمت کوهستانی و کناره دره دیز شده در دو رود وارد فلات مرکزی میشود تا دو رود متعاوز از ۱۰۰ نوول در این خط ساخته شده که بزرگترین آن ۲۵۰۰ هتر طول دارد .

راه آهن آذربایجان - این خط بطول ۱۹۱ کیلو متر و بخط آهن رویه مربوط است ولی بهره برداری آن زیادر نظربر خط سرتاسری نیست .

خطوط کشتی رانی ایوان

رودخانه‌ها - بین رودخانه‌های ایران بگانه رودخانه‌ای که قابل کشتی رانی است رودخانه العرب و کارون است سایر رودخانه‌ها به بچوجه قابل کشتی رانی نیستند جز رودخانه‌های زیر در مسافت‌مندرجه .

-- رودخانه کرگان بین خواجه نفس و امچه علی بمسافت ۱۸ کیلومتر -- رودخانه چمچاله در گیلان بین چمخاله و لنگرود بمسافت ۱۲ کیلومتر رود بابل در هزاران بین بابل و بابل سرورود تجن تا فرح آباد بمسافت کمی شط العرب - از دهنه فاو تا بصره پس از عبور از آبادان و خرمشهر در نام طول خود معتبر کشتی‌های بزرگ است کارون از خرمشهر تا اهواز ۱۸۰ کیلومتر (کارون پائین از اهواز تا شوشتر ۱۰۰ کیلومتر (کارون بالا)

در راه رضائیه - در این در راه رضائیه تعدادی کشتی‌های کوچک و نوری کارهای نهایت که بین نقاط مندرجه حرکت میکنند .

شرفخانه - اق‌گنبد

خطوط مهم موصلات کشور که از لحاظ سوق الجیشی قابل اهمیت است

ملاحظات	مدتبکه برای طی آن لازم است با خودرو سواری با کامیون یا ری	طول	جاده یعنی گدام نقطه	
			خواهی مانند	خواهی صوفی علی
۲۵۰ کیلومتر نابازرگان	-	۹۶۰	طرابوزن - تبریز	
نقشه مرزی ترکیه				
نا مرز ترکیه	۵ نا ۶ ساعت	۱۳۵	خوی ماکو بازرگان	
" "	" "	۱۴۳	خوی صوفی علی	
از راه مرند قرخلو ۶۰		-		تبریز - خوی
کیلومتر از جاده سابق				
نزدیک نراست				
	بنج ساعت	۱۳۵	تبریز - جلفا	
از طریق خوی	۸ ساعت	۲۱۹	جلفا - رضائیه	
بندر کنار در باجه شاهی		۲۱	کلمانخانه - رضائیه	
مرز شورودی		۵۵	ماکو - عربلر	
		۲۱۱	اردبیل - تبریز	
کالسکه رواز طریق بروزان		۱۴۰	اردبیل - پیله سوار	
از طریق بستگی خیما و اهر		۴۲	پیله سوار - حسن خانلو	
		۲۸۸	پیله سوار - تبریز	
		۵۵	اردبیل خلخال	
کالسکه رواز سراب میگذرد		۱۸۰	اردبیل - پانچ	
		۷۰	آستانه - اردبیل	
فا خانمه نقشه مرزی		۸۲	حبیدر آباد - رواندوز	
بین کشور ایران و عراق				
از کنار در با		۱۷۳	آستانه - به رشت	

خطوط مهم موصلات کشور که از لحاظ سوق الجیشی قابل اهمیت است

ملاحظات	مدتبکه برای طی آن لازم است با خودرو سواری با کامیون بارن	طول	جاده بین گدام نقطه	
			جهانی	جهانی
از راه فوچان لطف آباد		۳۰۰	مشهد - ارنق	
	۶ نا ۸ ساعت	۱۹۳	مشهد - سر خص	
ناسلام قلعه نقطه مرزی افغانستان	۶ نا ۷ ساعت	۲۵۱	مشهد - هرات	
		۱۳۰	فوچان - سبزوار	
از راه حرمک	بیک روز ۳ روز ۴ روز	۳۱۶	مشهد - بندر شاه	
	۹ نا ۶ ساعت ۳ ساعت	۸۴	Zahidan - زابل	
از طریق هیرجاوه	بیک روز ۹ نا ۷ ساعت ۳ نا ۵ ساعت	۲۰۵	Zahidan - خوان	
	۱۰ نا ۱۰ ساعت	۱۲۰	خوان - قلعه زابلی	
		۱۰۰	خوان ابرانشهر	
		۱۵۳	سراب - بیپور - ابرانشهر	
از راه به و صحراء		۵۵۸	Zahidan - کرمان	
		۳۳۰	ابرانشهر - چاه بهار	
از طریق اصفهان	از طریق اصفهان هفت روز ۴ روز	۱۶۷۸	بندر عباس - طهران	
		۶۵۳	شیراز - لنگه	
از طریق فسا		۲۱۹	شیراز - جهرم	
		۹۰	بندر عباس - میناب	
از راه کرمان - بزد - جویمند - مشهد		۲۰۰۸	بندر عباس - مشهد	
راه کالسکه از ساحل		۶۱۶	لنگه - بوشهر	
	۵ روز	۱۱۷۱	بوشهر - طهران	

خطوط مهم موصلات کشور که از لحاظ سوق الجیشی قابل اهمیت است

ملاحظات	مدتبکه برای ضرآن لازم است با خودرو سواری با کامپون باری	طول	جاده یعنی گدام نقطه
		۷۲	نقط شاه
		۲۰	نقط شاه . سومار
		۱۸۶	سنندج . سفر
نابانه ۶۶ کیلو		۱۲۶	سفر . سردشت

پیوست ۱ نقشه

نقشه - خطوط موصلات مرکز ایران

نحوطنامه

صحيح	غلط	نمره صفحه	نمره سطر
زورآباد	زوراباد	۱۷	۵
همجوار	همجوره و همجوار	۱۵	۶
۸۶۵	۸۷۰	۳	۷
مرزا:	جاده در	۲	۸
۹۰۰	۹۰۰	۴	۱۰
محمدآباد	محمدآباد	۱۳	۱۱
شهرستان (۱۲)	(شهرستان)	۹	۱۴
کرد محله	گرد محله	۱۴	۱۴
بلکه	وبلکه	۲۰	۱۴
بوده	بوده بوده	۱۹	۱۷
به اشکال	باشکل	۱۰	۲۳
در	از	۱۵	۲۳
سهولت	سولت	۳	۲۹
۴۵۷۸	بطول ۴۵۷۸	۰	۳۴
بطول ۱۰۰ متر	عرض ۱۰۰ متر	۱۹	۴۳
شامل	شانل	۲۰	۴۶

